

Utrikespolitik och försvar

Fjärde och sista avsnittet i Herbert Tingstens serie från Japan inleds i dag med en artikel som bl. a. berör frågan om japanernas ideologiska och känslomässiga inställning till Sovjet, Kina och USA. Tidigare artiklar har givit en historisk bakgrund (7, 9 och 12 juni), diskuterat Japans "själ" (17, 19, 22, 26, 28 och 30 juni) och behandlat den japanska demokratis problem (5, 7, 10 och 12 juli).

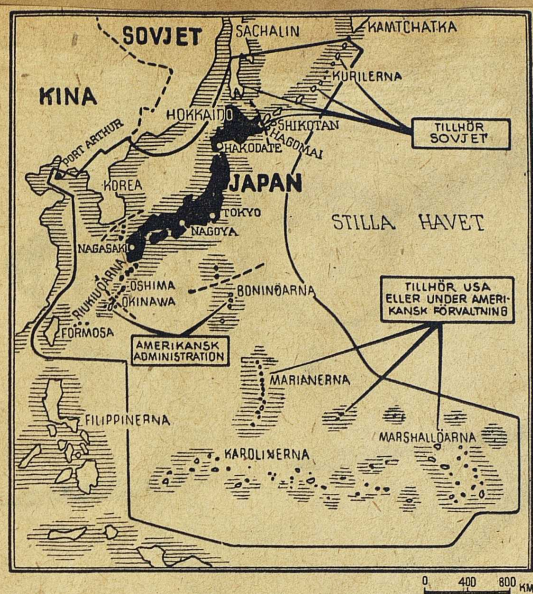
MED NEDERLAGET förlorad Japan inte bara sina väldiga erövringar sedan anfall på Kina år 1931, utan också allt vad som vunnits sedan Meijiregimens början och ytterligare en del äldre besittningar. Detta innebar att Japans territorium — i förhållande till tiden före den stora expansionen — minskades med 43 procent, den under Japans regering lydande befolkningen med omkring 30 procent. Förlosterna omfattade Korea, Formosa, södra Sachalin samt ögrupperna i norr (Kurilerna) och i syd och sydost (Okinawa, Riukiuöarna, Boninöarna samt de så kallade Stilla havs-öarna, dvs de tyska områden som efter första världskriget ställdes under Japan). Freden i San Francisco i september 1951 bekräftade dessa avträdelser. Denna fred gällde emellertid icke Ryssland, östblocket och det kommunistiska Kina; med dessa länder har ännu ingen fred kommit till stånd. I San Francisco bestämdes inte till vilka stater de skilda områdena skulle avträdas; i praktiken gick södra Sachalin och öarna i norr till Ryssland, Formosa till Nationalist-Kina, Korea till de stater som där upprättades, öarna i söder till USA.

I Japan kräver alla partier en revision av denna uppgörelse. Revisionskraven är emellertid ytterst anspråkslösa; de är i fråga om omfattning och betydelse vida mindre än Västysklands och till och med Italiens. Om Korea och Formosa är inte tal. Vad som återkrävs är södra Sachalin och Kurilerna från Ryssland, i första rummet de två öarna Habomai och Shikotan, som ryssarna ockuperat, men som enligt japansk uppfattning inte hör till Kurilerna och inte blivit avträdade; USA bör, förklarar man, återställa några av öarna i söder (Okinawa, Riukiuöarna och Boninöarna), och i princip har man på amerikanskt håll sagt sig vara villig härtill om garantier erhålls för försvaret av dessa öar, särskilt den till flott- och flygbas användna Okinawa. Någon förgrundsplats i politik och debatt har inte dessa fordringar; de områden tvisten gäller är av relativt ringa betydelse, och den propaganda för en ändring som framträder i Japan är nästan helt fri från bitterhet och aggressivitet. Inte heller de skadeståndskrav som riktas mot Japan från de nu självständiga stater vilkas områden ockuperades under kriget (såsom Indonesien, Filippinerna och Burma) har föranlett slitningar av större räckvidd.

Av långt större vikt är de allmänna relationerna till de demokratiska och kommunistiska maktblocken. Genom ockupationen och freden blev Japans anknytning till USA och därmed till demokratierna ett dominerande drag i landets läge och hållning. Detta förhållande bekräftades genom det säkerhetsfördrag som i samband med freden slöts mellan Japan och USA. Enligt detta fördrag har USA rätt att "disponera land-, luft- och sjöstridskrafter i och kring Japan. Sådana stridskrafter kan användas för att bidra till upprätthållande av internationell fred och säkerhet i Fjärran Östern och för att skydda Japan mot väpnat anfall utifrån, inklusive hjälp som på den japanska regeringens uttryckliga begäran ges för att slå ned större upplöpp och oroligheter som uppstår på anstiftan eller genom ingripande av någon eller några främmande makter." Bakom fördragets bestämmelser ligger uppenbarligen oro för att Japan skall drabbas av Tjeckoslovakiens eller Sydkoreas öde. Andra stater får inte utan USA:s samtycke erhålla rätt till baser i Japan. Fördraget utlöper först då USA:s och Japans regeringar är ense om att genom Förenta nationerna eller på annat sätt kollektiv säkerhet eller i varje fall trygghet för Japan uppnåtts — i princip kan alltså Japan inte ensidigt uppsäga fördraget.

I fördraget betonas också, i motsättning till den några år tidigare av de amerikanska ockupanterna skrivna författningen, att USA väntar att "Japan i successivt ökad grad skall åtaga sig ansvaret för sitt eget försvar mot direkt eller indirekt aggression". Praktiken har blivit en kombination av amerikansk och japansk militärmakt. De amerikanska styrkorna i Japan uppgår för närvarande till vid pass 100 000 man, med stark koncentration på flyget. Den värvade japanska armén uppgår till 130 000 man och har gång efter annan ökat i styrka; japanerna har ännu intet flyg, och deras flotta, bestående av mindre båtar för kustförsvaret skänkta av USA, är ytterst obetydlig.

Både i fråga om utrikespolitiken och försvaret är motsättningen de båda stora partierna emellan tämligen klar, även om betydande divergenser finns även inom partierna. Såväl liberaldemokrater (konservativa) och socialdemokrater begär de förut nämnda territoriella förändringarna, de uttalar sig för fred och ett system av kollektiv säkerhet, de önskar fredsfördrag med Ryssland och handelsfördrag med Kina. Men formuleringarna i program och uttalanden klargör att de konservativa anser förbindelsen med USA vara grundvalen för Japans politik, medan socialdemokraterna är neutralister eller i varje fall står denna ståndpunkt nära. Den konservativa regeringen har erkänt Formosaregeringen och anser sig därför ej kunna erkänna Kommunist-Kina; socialdemokraterna kräver ordinära förbindelser med den kinesiska kommunistregimen. En fred med Ryssland påyrkas med särskild kraft av socialdemokraterna, och det verkar som om de på olika punkter (återställelse av områden, repatriering av krigsfångar) vore beredda till eftergifter som de konservativa anser otänkbara. Framför allt vill emellertid socialdemokraterna avveckla 1951 års säkerhetsfördrag med USA samtidigt som de ovillkor-

Den heldragna linjen betecknar gränsen för Japan med besittningar år 1931; det område som utgör dagens Japan — huvudöarna och några mindre ögrupper — är svärtat.

ligt motsätter sig en japansk upprustning. Medan de konservativa talar om sin gemenskap med den fria världen, talar socialdemokraterna om att "öka samarbetet med de asiatiska länder som inte hör till något block och att stärka de vänskapliga förbindelserna med alla stater".

I den fråga på vilken den politiska striden under den senaste tiden varit särskilt inriktad — säkerhetsfördraget och upprustningen — är den socialdemokratiska hållningen svår att förstå. Att avstå från både allianser och försvar — det är en hållning som intet land i världen intar. Vid samtal med en rad socialdemokratiska ledare blir mitt intryck att motivet absolut inte är en hemlig kommunism, som med jämnmot eller belåtenhet skulle se Japan som en rysk eller kinesisk satellitstat. Vad man ärligt önskar är neutralitet, antingen av Nehrus mera aggressivt förmedlande typ eller i den mera stillsamma och trumpna Undénka genren. Men hur kan man klara sig utan något försvar? På den frågan svaras ibland — inte olik de svenska socialdemokraterna — att USA under alla förhållanden är tvunget att försvara Japan mot Ryssland och Kina och att ett japanskt bidrag till detta försvar inte kan bli av någon större betydelse. Men en mera tvivelaktig

Den nya japanska armén har amerikansk utrustning och utbildas i stor utsträckning av USA-officerare.

och taktisk tankegång kommer ofta fram vid ingående samtal. Vi är mot försvar nu, säger man, så länge Japans politik är bunden vid USA, men i framtiden, om Japan blir verkligt självständigt och de amerikanska styrkorna avlägsnas, kan vi väl tänka oss ett eget försvar. En önskan att profitera av den utbredda oviljan mot militärtjänst och ökade rustningsbördor skymtar bakom sådana oklara och undvikande uttalanden.

Att den socialdemokratiska linjen inom en nära framtid skulle segra kan med tanke på partiernas styrkeförhållanden anses nära nog uteslutet. All anledning finns att anta att säkerhetsfördraget blir bestående, att alltså USA åtar sig försvaret av Japan och att USA därför också kommer att utöva ett betydande inflytande på Japans utrikespolitik. Även om en författningsändring som slopar förbudet mot försvar ej kan genomföras mot socialdemokraternas motstånd, är en ytterligare ökning av de japanska försvarsstyrkorna sannolik — författningen är ju på denna punkt i realiteten redan satt ur funktion.

Hur står japanerna ideologiskt och känslomässigt till Ryssland, Kina och USA? Den frågan diskuteras ständigt i artiklar, enqueter och samtal. Då en överväl-

digande majoritet tar avstånd från kommunismen, är den kritiska hållningen till Ryssland och Kina i och för sig självklar. Men ett par reservationer måste här göras. I Japan, liksom i större delen av Asien, har den ryska aggressionspolitiken under och efter andra världskriget legat mera fjärran och blivit mindre uppmärksam följt än i Europa och USA; ofta synes antikommunismen därför mindre intensiv och medveten än i Västerås fria stater. I fråga om Kina är situationen så tillvida likartad som oviljan mildras dels genom den traditionella moraliskt-intellektuella beundran för Kina — sedan gammalt ett slags Asiens Frankrike —, dels genom att Formosanationalisterna under fjorton år varit Japans motståndare och knappast ses med större sympati än den segrande kommunismen. Hårtill kommer att de kommunistiska — eller fascistiska — grymheterna av uppenbara skäl knappast väcker samma avsky i Japan som i Sverige, England eller USA.

Huvudproblemet är USA. Skilda opinionsundersökningar visar att intet annat land är så beundrat i Japan, även om denna beundran främst gäller teknik och materiella framsteg. I skrifter och uttalanden framträder sällan härm över okkupationspolitiken; socialdemokrater som ivrigt deklarerar att Japan

måste bli oberoende av USA betygar gärna i samtal att det amerikanska inflytandet efter kriget i huvudsak varit gott. Men i Japan, liksom i så många andra länder, finner man inom skilda läger också en viss överlägsenhetskänsla mot amerikanerna. I ordalag som är nästan lika från Paris till Tokyo och från Aten till Montevideo talas om brist på andlighet, på intellektuell och moralisk nyansering, på glädje och stillhet, och till detta kommer beskyllningar för rashöghärd, maktlystnad och hyckleri. Sannolikt har dessa stämningar stegrats sedan Japan förvandlats från en slagen, ömklig och ödmjuk skyddsling till en framgångsrik och likställd nation — i tacksamhet lär folken inte överträffa furstarna. Sannolikt är den allmänna kritiken starkare, om också delvis annorlunda inriktad, bland radikala och socialistiska intellektuella; här ser man gärna USA främst som kapitalismens fäste. Dessa överallt i världen framträdande tankar och känslor får dock inte överskattas. Amerika är i blickpunkten, det är Amerika man är beroende av, och det är därför Amerika man talar om, och folk talar liksom enskilda helst illa om varandra.

Överallt talar människor om sin längtan till fred och sin fruktan för krig. Men jag har aldrig så ofta och så starkt hört dessa allmänmänskliga ting uttryckta som i Japan — möjligen på grund av atombombarna för elva år sedan. Vid intet tillfälle hörde jag någon tala om eller antyda eller låta märka vilja att hämnas eller att återvinna det förlorade med våld; det fanns inte ens något spänst, bittert eller passionerat i rösterna vid erinringarna om segrar och nederlag. Förhållandet är värt att notera, fast naturligtvis är det inte något att för framtiden med trygghet bygga på; med elände och triumfer, framgångar och kriser kan nationerna — de som leder nationerna och de stämningar de spelar på — snabbt förändras.

HERBERT TINGSTEN